

CATECISMO MANUSCRITO EN EUSKARA ALTO NAVARRO

Este cuaderno manuscrito que publicamos es hoy propiedad del Archivo de la Diputación de Guipúzcoa. El original lleva forro de pergamino y tiene en la hoja posterior una solapa de 52 mm. Mide 21 x 16 centímetros. Es un cuaderno cosido de papel amarillo muy usado, de 19 hojas bien conservadas. No lleva ninguna paginación. De muy hermosa letra, con mayúsculas muy artísticas. No hay fecha ni indicación ninguna, pero podría ser muy bien de finales del siglo XVIII. La hoja cuarta tiene en la base un corte de unos 4 1/2 cms. que no roba ninguna línea del texto vasco: en su reverso está en latín, escrito con letra posterior, la *Salve Regina* y el *Ora pro nobis*. La última hoja tiene en la base un roto a mano de unos 7 cms. que roba algunas líneas, las dos o tres últimas. No tiene escrito de propietario, ni otro título ninguno. En la última página hay un escrito de dos líneas, de letra contemporánea del manuscrito pero distinta, que dice: "Dice Sn Agustín: *Ne dum nimium servatur humilitas, retendi frangatur autoritas*" En el lomo y canto del pergamino hay la señal de pliegue anterior, de unos 12 mm., correspondiente a cuaderno más grueso, como si faltaran más del doble de 19 hojas. No es fácil identificar el dialecto. Algunas frases delatan el vascuence circumpamplonés, pero no es navarro meridional típico, a pesar de encontrarse *egun* por *gaur*, *sandua* por *saindua*, *siñestatcen* por *siñesten*, *yayo* por *sortu*; *ortci*, *alaber*, *mandamentu*, *mantenimentu*, *guenuen*, etc. En cambio *oraiñ*, *lentabícico*, *lujuriazgo*, etc., despistan completamente.

En otro artículo procuraremos hacer un estudio comparativo de algunas líneas con las similares del Berriain, del Elizalde, navarro de Añibarro

(inédito e impreso), y con unos restos de páginas impresas de una antigua doctrina navarro-meridional (vascuence y romance) que pudieran pertenecer a la tan rebuscada de Sancho de Elso.

Este original manuscrito es muy interesante por la mezcla no acostumbrada de formas del navarro meridional con el septentrional y es bastante correcto para lo que se estilaba entonces. Nada podemos decir de su origen, sino que perteneció al Padre Muniozguren, del Convento de Carmelitas de Pamplona, de cuyos papeles lo salvó el P. L. de pérdida segura, y lo encaminó a la Biblioteca de la Diputación de Guipúzcoa, donde se encuentra actualmente.

Esta es copia literal y exacta, sin omitir las erratas ni los acentos ortográficos que el autor, no se sabe si arbitrariamente, pues los de las íes no son siempre efectivos, prodiga en el Manuscrito.

Aita gurea zeruetan zaudena santifica [sic] bedi zure icena betor gu gana zure erreñua, eguin bedi zure borondatea zeruan bezala lurrean ere. Egun eguzu guri gueren egunoroco oguia, eta barca dietzaguzu guri gueren zorrac, gu zorgaituztenei barcacen ditiegun [sic] bezala, ezcaitzatzula utzi tentacioan errocera, baitzic [sic] libra gaitzazu gaicetaric Amen Jesus.

Ave Maria, graziaz betia Jauna da zurequin, bedeicanta [sic] zu zara andre gucien artean, eta fructu bedeicatuá dá zure sabelecoa Jesus:

Santa Maria Jancoicoaren [sic] ama, zuc otoiz eguizu gu becatorien [sic] gatic, órañ eta gure erioceco orduan Amen Jesus.

Gloria patri et filio et spiritui sancto sicuterad in principio et nuc et semper et in secula seculorum Amen Jessus.

CREDOA

Credo nic señestatcen dut Jangoico Aita podore gucia duenaren baitan, zeruaren eta lurraren criazolearen baitan, eta Jessu-Christo seme bacar gure Jaunaren baitan: concebitu baitcen Espiritu sanduaren obraz eta birtutez, yayocen virgina Mariaren ganic, pasatu zuen eriotce pasio dolorosoá poncio pilato manuaeren azpian, guruceficatu zuten iltzuten, ortcizuten, yautsicen limboetara, andic irugarren egunean erresucitatu zela illen artetic bicietara, igantzela zeruetara an dagola yarriric Aita etrunaren escueñico aldean: andic etorríco dela azquen Juicioco egunean, illen eta bicien Juzgatzera, nic alaber señestatzen dut espíritu sanduaren baitan eliz-ama santa catholicoan, sanduen comuníonean, becatuen barcacioan, araguiaren erresurreccioan, [sic] eta bicitze seculacoan. Amen Jessus.

SALBEA

Salbe regina Jangoicoac salba zaitzala erreguiña misericordiaren ama, bitziza [sic] eta dultzura esperantza gurea salbe, zugana deyez gaude Hebaren ume desterratuoc aiez, oiez nigarrez suspiroz valle negarrezco onetan è, á bada señora gure Abogada itzuli dietzaguzu zure begui misericordiazco-orieq gugana, eta destierro onen ondotic eracutsi eguiguzu Jessus zure sabeleco fructu bedeciatua: ¡Ò clementissima! ò piadosa ò dulce virgina Maria zuc otoitz eguizu guregatic, Jangoicoaren Ama Santa, merci dezagun alcanzatzea Jessu christoren promesac. Amen Jessus.

ARTICULUAC

Articulo fedezcoac dire amalau, lentabico zazpiac Dibinidade sanduarenac, eta berce zazpiac Humanidade sanduarenac: Dibinidadearenac dire oc:

lentabicoa sinestatzea Jangoicoa dela gutciz poderosoa; bigarrena siñestatzea aita dela Jangoico; irugarrena siñestatzea semea dela Jangoico; laugarrena sinestatzea Espiritu sandua dela Jangoico; bortzgarrena siñestatzea Jangoicoa dela creatzalea seigarrena siñestatzea Jangoicoa [?] salbatzalea: zazpigarrena siñestatzea Jangoicoa dela Glorificatzalea.

Berce zazpiac Jessuchristo gure Jaunaren Humanidade sanduarenac dire oc: Lentabicoa siñestatzea Trintateco bigarren Persona zeñ baita semea contzebitu zela Maria Santissimaren sabelean Guizon zen batez [?] espiritu sanduaren obraz eta birtutez: Bigarrena sinestatzea yayozela virgina Mariaren ganic guelditzen zelaric au, erdi baño len, erditzean eta erdi ez gueroz beti Virgen: Irugarrena siñestatzea pasatu zuela eriotze pasione dolorosoa gu becatoren salbatzea gatic:

Laugarrena siñestatzea yautsicela Limboetara han [sic] zeuden arima sanduen ateratzera eta consolatzera: Bortzgarrena siñestatzea andic irugarren egunean erresucitatu zela illen artetic bicietara:

Seigarrena siñestatzea igantzela zeruetara andagola yarriric aita eternoaren escuñeco aldean:

Zazpigarrena siñestatzea andic etorrigo dela azquen Juicioco egunean, onen eta gaistoen Juzgatzaera:

Onei emanen diela seculaco Gloria zergatic aren mandamentu sanduac guardatu bai zituzten: eta alaber, gaistoei seculaco Infernuco pena, zergatic aren Mandamentu sanduac ezpaicituzten ez guardatu eta ez beguiratu. Amen Jessus.

OBRA MISERICORDIAZCOAC

Obra Misericordiazcoac dire amalau, lentabico Espiritualac, eta berze zazpiac Corporalac; Espiritualac dire oc: Lentabicoa eztaquienari eracustea: Bigarrena bearrean dagonari conseju onbat embatea: Irugarrena uts eguiten duenari Jangoicoaren ganaco bidea eracustea: Laugarrena injuriac barceaa: Bortzgarrena tristeac consolacea: Seigarrena gueren lagun progimoaren faltac, eta flaquezac pacienciarequin sufricea: Zazpigarrena illen gatic, eta, bicien gatic Jangoycoari otoiz eguitea:

Berce zazpiac Corporalac dire oc: Lentabicoa eriac visitaztea: Bigarrena, goseac dagonari yatera ematea: Irugarrena egariac dagonari edatera ematea: Laugarrena cautibuen errescatacea: Bortzgarrena billusien beztitzea: Seigarrena ateco pobre, edo berce bearrean daudenei ostatua ematea: Zazpigarrena illen enterraztea: Amen Jessus.

AMAR MANDAMENTUAC

Jangoicoaren leguezco Mandamentuac dirè amar; lentabico irurac Jangoicoaren honrracoac, eta bertze zazpiac lagun progimoaren provechucoac; Lentabicoa onetsi eta maita dezagula gure Jangoicoa bioz gucitic berce gauza guziac baño geiago: Bigarrena Juramenturic banoan eguiñ eztezagula: Irugarrena yayac etta Igandeac guarda detzagula: Laugarrena guratsoac eta zarragocoac ongui onrrà etta errespetadetzagula: Bortzgarrena nior ill eztdezagula: Seigarrena lujuriazgo becuric eguiñ eztdezagula: Zazpigarrena niori deus ebasi eztiozogula: Zorcigarrena niori falso testimonioric alcha, edo, gora ez diezogula; etta guezurric erran ez dezagula: Bederecigarrena lagunaren senar edo Mazteric guerendaco deseia eztdezagula: Amargarrena lagun proximoaren aciendaren bide gabeen gaizqui trata eztdezagula: amar mandamentu oc enzerraten dire bietara: lentabicoa onetsi etta maitadetzagula gure Jangoicoa bioz gucitic gauza guziac baño gueiago: Bigarrena gueren lagun proximoac gueren buruac bezala. Amen Jessus.

BORZ MANDAMENTUAC

Elizaco Mandamentu Sanduac dirè bortz: Lentabicoa Yayettan eta Igandettan Meza osoa entzutea: Bigarrena urtean beiñ bederen confesaceaa: Irugarrena Bazco Garizimacoetan confesa comecatzea: Laugarren^e Elizama Sanduac aguintzen dituen baru egunac atteratztea; Bortzgarren^e Amarren, Primiciac oso eguitea Amen Jessus.

ZAZPI SACRAMENTUAC

Elizaco Sacramendu Sanduac dirè Zazpi: Lentabicoa Bataiacea; Bigarrena confirmacea; Irugarrena confetsacea; Laugarrena comecatzea; Bortzgarrena oliadura; Seigarrena ordena etta Zazpigarrena Matrimonio sandua: Amen Jesus.

Ni becatorea confetsatzen nazaio Jangoyco omni potentearí, Andredena Maria beti Birjinarí San Miguel Aingueruarí, san Juan Baupstiarí, S. Pedrorí etta S. Pablorí berce Parabisuan diren sandu etta santa guciey; equen lecuan Zurí nere Aita Espiritual orrí eguiñ dudala becatu aniz, itzez, obraz, etta pensamenduz, Jauna nereada culpa Jauna nereada culpa; Jauna nereada culpa andía, nitaz zuc iducazu piedadea etta Misericordia: Amen Jessus.

Jessu Christo nere Jauna Jangoyco etta guizon eguiazcoa; nere criadorea etta Redentorea, zeren zaren gutziz ona, etta zeren maitatzen Zaitudan bíotz gutzitic gauza guciac baño gueiago, damudut Jauna, damudut Zu ofenditua, arcen dut propositu firme bat, ez berriz becuric eguiteco, confesatzeco, etta confesoreac ematten dídan Penittencia cumpticco, ain-ciña berriz becuric ez eguiteco. [Aquí siguen dos oraciones en latín de distinta letra muy posterior, y de estilo inferior]:

Salve Regina; Mater Misericordie vita dulcedo & spes nostra Salve. Ad te clamamus Filii Heve. Ad te suspiramus gementes & flentes in hac lacrimarum valle, Eia ergo advocata nostra illos tuos misericordes oculos ad nos converte. Et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende. O clemens o pia o dulcis Virgo Maria.

Ora pro nobis Etc. &

Omnipotens sempiterna Deus qui gloriose Virginis Matris Marie Corpus et & animam ut dignum fillii tui habitaculum efieri... Spiritu Santo Coperante preparasti da ut cuius commemoratione letar eius pia intercesione ab instantibus malis & a morte perpetua liberemur per eundem Chris... Dominun...

[Sigue la letra original.]

Pregtta. Christaba zara?

R. Bai, Jangoicoaren, graciarequin.

P. Christavaren izen ori noren ganic duzu?

R. Jessu Christo gure Jaunaren ganic.

P. Zer erranaidu Christabac?

R. Jessu Christoren guizona.

P. Zer entendicen duzu Jessu Christoren guizonaz?

R. Christoren guizona edo Persona dagola aren serbizu sandura bizizera obligatua [sic].

P. Christabaren señaleara zeinda?

R. Gurutze sandua.

P. Zergatic?

R. Zergatic baíta Christo guruzeficatuaren figura edo señaleara, zeren artan, redimitu edo salbatu baiguintuen.

P. Zembat aldetarà da gurutzea?

R. Bi aldetarà.

P. Zein dirè?

R. Zinatzea etta Santtiguatzea.

P. Zer dà ziñatzea?

R. Escuñeco escuco beaz andiaz iru gurutze eguita, lentabicicoa copetan, bigarrena agoan, Irugarrena bularretan mintzacen garelaric Jangoico Jaunarequin.

P. Zergatic Ziñatzen zarà copetan?

R. Jangoicoac libra gaizan pensamendu gaisto gucietaric.

P. Zergatic agoan?

R. Jangoicoac libra gaitzan iz gaisto gucietaric.

P. Zergatic Bularretan?

R. Jangoicoac libra gaitzan obra etta deseo gaisto gutzietaric.

P. Zer da santiguatzea?

R. Escuñeco escuco bi beatzez guruce bat eguita asi copetatic, bularretara, bularretaric, ezquerreco soñ gañera, ezquerrecotic, escuñeco-ra, minzazen garelaric Trinta [sic]... Jaun Poderosoarequin.

P. Noiz usatu beardugu obra on ortaz?

R. Noiz ere naí aurquicen garenean, edocein premia, necesidade, tentacione, edo peligruetan, etta especialquí, guatzetic yeiquitzean, Icheitic ateracean, elizan sarcean, Jatean, edatean, edo berce gañeraco asten garen obran on guciettan.

P. Zergatic orremberce aldíz?

R. Zergatic, dembora, etta lequ guciettan gueren etsaien... tentacen etta perseguicen bai gaituzte.

P. Zer etsai díre orfec?

R. Mundua, Demonía, etta Araguaia.

P. Nola garaituco dugu mundua?

R. Menospreciatzen díngularic Munduco pompac, etta banidadeac.

P. Nola garaituco Demonía?

R. Horazioz etta humildadez?

P. Nola garaituco dugu araguaia?

R. Mortificazió, Zilizió, etta baru egunez [sic].

P. Iru etsai oriettan zeñ da gaistoena?

R. Araguaia.

P. Zergatic?

R. Zergatic Araguaia gueren ganic eciñ aparta bay dezaquegu, bañon, Mundua etta Demonioa bay.

P. Christaba adimentura allegatzen denean zembat gauza dago obligaturic yaquitera?

R. Lau gauza.

P. Zeñ dirè?

R. Lentabicoa yaquítea zer bearduen siñetsi.

Bigarrena yaquítea zer bearduen otoitz eguiñ edo escatu.

Iugarrena yaquítea zer bearduen obratu.

Laugarrena yaquítea zer bearduen errezibitu.

P. Nola yaquiñendu zer bearduen siñetsi?

R. Daquizquiellaric Credo, edo, Artículo Fedezcoac.

P. Etta baldimbadaqui Credo, etta Articuluac ez asquico dù?

R. Bai, jauna.

P. Etta baldimbadaquizqui Articuluac, etta Credo ez asquico dù?

R. Ez, Jauna.

P. Bada zer berce ric yaquin beardu?

R. Credoaren ondarreco izac.

P. Zeñ díre oriec?

R. Nic alaber siñestacendut Espiritu sanduaren baitan, Elizama santa catholicoan, sanduen comunioan, becatuen barcacioan, araguiaren resurreccioan etta bicice suculacoan [sic] Amen.

P. Nola yaquinendù zer bearduen escatu, edo otoiz eguin?

R. Daquizquiellaric Patternoster Abemaria, etta berce gañeraco Elizaco oracioac? [sic].

P. Nola yaquinendù zer bearduen Errecibitu?

R. Daquizquiellaric Elizaco Zazpi Sacram^{tu} Sanduac.

P. Norc errantzuen Credo?

R. Apostolu sanduec.

P. Zertaco?

R. Guri fede Sandua eracusteco.

P. Guc zertaco erraten dugù?

R. Dugun fede sandua aitortzeco etta confesaceco.

P. Zerda fedea?

R. Dà gauzabat Icusi gabe sifístea zergatic Jangoicoac errebelatu baitù.

P. Icusi zenuen Jesu Christo gure Jauna yayocen, ilcen, resucitazen, edo, Zeruetara ígaten?

R. Ez, Jauna.

P. Sifístatzen duzu?

R. Bai, Jauna.

P. Zergatic?

R. Zergatic Jangoycoac Elizama santarí alà errebelatu baitzion, etta Elizama santac gurí ala eracusten baitigu.

P. Zer dirè Jangoicoac Elizari errebelatu cition gauzac?

R. Artículo fedezcoac princípalkuí credoan enzerrutzen diren bezala.

P. Zer dirè Artículo fedezcoac?

R. Dirè misteriotan diren principalenac:

P. Zertaco Dirè Artículo fedezcoac?

R. Emateco guri noticia distintua gure Jangoycoaz, etta Jessu Christo gure Redentoreaz.

P. Norda gure Jangoicoa?

R. Da Jaun bat añ Excelentea, añ admirablea ecin erran ecin pensa daitequen bat, Jaun bat infinitemente ona, poderosoa, sabioa, Justua, principioric, etta fiñic ez duena.

P. Trintate Jaun Poderosoa norda?

R. Da Jangoicoa bera bacarric, Aita, Semea, etta Espiritu Sandua.

P. Iru persona orietaric zeñ ilcen?

R. Semea Jauna? [sic].

P. Non hilcen?

R. Gurutzean Jauna.

P. Norengatic ilcen?

R. Gu, eta mundu gutzia salbatzeagatic.

P. Hill ta nora yuantzen?

R. Gorputza Sepulturará etta arima Limbora Divinidadearequin unituric.

P. Zertara yuancen?

R. Anceuden arima sanduac ateratzera etta consolatzera.

P. Noiz erresucitatucen?

R. Hillta Irugarren egunean.

P. Noiz ígantzen Zeruetara?

R. Resucitatu etta Berroquei garren egunean.

P. Zer enttendicen duzu erratean, andagola yarriríc aita eternoaren escuñeco aldean.

R. Jessu Christoc duela Jangoicotasunean gloria berdin, Aita eternoarequin, etta Espiritu Santuarequin; Guizontasunean Zeruan diren sandu etta, santa gutziac baño gloria gueiäo duela.

P. Nola dà Jangoicoa gutziz poderosoa?

R. Zergatic bere podorez eguiten baitu naiduen gutzia.

P. Nola dà Jangoicoa criatzalea?

R. Zergatic criatu bai zituen gauza gutziac deus ez ettaric.

P. Nola dà Jangoicoa salbatzalea?

R. Zergatic ematen baitu bere gracia eta barcacen baititu becatuac.

P. Nola dà Jangoicoa Glorificatzalea?

R. Zergatic ematten baitu gloria aren gracian ilzen etta perseberatzen denari.

P. Badu Jangoicoac guc bezala gorputzic?

R. Jangoicotasunean ez, zergatic baita Espiritu purua, bañoñ guizontasunean bay.

P. Zer erran naidu Sanduen Comunioneac?

R. Christau bat [sic] baldimbadago Jangoicoaren gracian izanen duela partte etta participantte bertze gutziac eguiten dituzten obra on gutzietan gorpuz bateco miembroac bezala, Zein baita Eliza.

P. Zer da Eliza?

R. Christau fiel gutzien Juntta etta congregacioa da Eliza, Elizaren burua dà Christo, Christoren lecuana Aita sandu Erromacoa lurrean nori gutzioc baicaude obligaturic obedecerà.

P. Zer erran nai du becatuen barcacioac?

R. Elizan dírela pottesttadeac becatac [sic] barcatzeco, pottestadea dauqatela Elizaco Sacramtu. Sanduac etta especialqui sacramentu confesiocoac.

P. Zer erran nai dù araguiaren resurreccioneac?

R. Orain ditugun arimequin eta Gorputzequ. erresucitatu bear dugula azquen Juicioco egunean Josafataco Zelaian.

P. Zer erran nai dù bitzice [sic] Seculacoac?

R. Azquen Juicioco egunetic goiti artu bear dugula bitzitza [sic] berri bat secular acabatuco eztena.

P. Zer bitzitza... izanen dà ori?

R. Onei emanen zaiela secularo gloria, etta gaistoei secularo Infernuco penac.

P. Zeñec izanen dire onac?

R. Jangoicoaren gracian ilzen direnac.

P. Zeñec izanen dirè gaistoac?

R. Becatu mortalean ilzen direnac.

- P. Norc erran zuen Patternostter?
- R. Jessu Christoc Jauna.
- P. Zertaco?
- R. Guri otoiz eguiten eracusteco.
- P. Zer da otoiz eguitea?
- R. Jangoicoari biotza alchacea, faboreac eta gracia escatzea.
- P. Patternostter erraten dugunean noreqⁿ. minzatzengarà?
- R. Gurè Jangoico Jaunareqⁿ.
- P. Horaciotan den andiena ceñ da?
- R. Patternostter.
- P. Zergatic?
- R. Zergatic erran baizuen Christoc bere ago sanduz apostoluac es-
caturic.
- P. Zergatic gueiago?
- R. Zergatic baitara zazpi peticione fundatuac caridade sanduan.
- P. Zeiñ dà lentabicoa?
- R. Santificabedí zure izena.
- P. Zer escatzen díezu peticio orrettan?
- R. Jangoicoaren izen sandua izan dadiela mundu onettan ezagutua
eta alabatua.
- P. Zeiñ da bigarrena?
- R. Bettor guregana zure erreñua.
- P. Zer escatzen díezu peticio orretan?
- R. Jangoicoac erreina dezala gure arimetan, mundan [sic] graciaz
eta bercean gloriaz.
- P. Zein dà irugarrena?
- R. Eguiñ bedi zure borondattea zeruan bezala lurreean ere.
- P. Zer escatzen díezu peticio orrettan?
- R. Jangoicoaren borondatte sandua eguin dezagula emen lurreean
gaudenac ala nola zeruan Justuac etta bienabenturatuac eguiten duten
bezala.
- P. Zeiñ dà laugarrena?
- R. Egun eguzu gurí gueren egunoroco oguia.
- P. Zer escatzen diezu peticio orretan.
- R. Jangoicoac eman diezagula egunean eguneco sustentu corporala
etta espirituala eta sacramentuac arimarako.
- P. Zeiñ dà bortz garrena?
- R. Barca dietzagutzu gurí gueren zorrac gu zor gaituzteneí barca-
tzen tiegun bezala.
- P. Zer escazen diozu peticio orretan?

R. Jangoicoac barca diezagula guri gueren zorrac gu zorgaituztenei barcatzen tiegun bezala.

P. Zein dà seigarrena?

R. Ezcaitzatzula utzi tentacioan erortzera? [sic].

P. Zer escatzen diotzu [sic] peticio orretan?

R. Jangoicoac ezcaitzala utzi tentatzioan erorcera, ez gueiago consentizera zergatic Demonioac procuratzen baitu gu becatuan erortzera [sic].

P. Zein dà Zazpigarrena?

R. Baizic libra-gaitzatzu gaizetatic? [sic]

P. Zer escatzen diozu peticio orretan?

R. Jangoicoac libra gaitzala, lenic arimaco, eta guero gorputzeco peligro gaisto gutzietatic.

P. Zer erran naidu azqueneco hitz orrec. Amen?

R. Alá hizan dadíela, eta alá guertadadíela.

P. Zein dà lentabico Mandamentua?

R. Onetsí eta maitacea gurè Jangoicoa bioz guziz gauza gutziac baño gueiago.

P. Norc onetsicen etta maitacen du gurè Jangoicoa?

R. Aren Mandamentu Sanduac guardatzen eta beguiratzen dituenac.

P. Zer dà maitacea gure Jangoicoa berce gauza gutciac baño gueiago?

R. Lenago nai itzatea galdu munduco ondasunac, etta bere bicia ecen ez Jangoicoa grabequi ofenditu.

P. Zerttara gueiago obligacen gaitu mandamtu. Sandu orrec?

R. Adoracera Jangoicoa bera bacarric, arimaco fede bici batequín, etta gorputzeco erreberenciarequin.

P. Norc eguiten du becatu mandamentu onen contra?

R. Adoratzen dituenac Jangoico falsoac etta hidoloac etta ettan siñesten duenac.

P. Norc gueiago?

R. Siñesten duenac Echizeriettan, sorguinqueriettan, etta bertze gañeraco gauza supersticio-ettan [sic].

P. Zein dà bigarren mandamentua?

R. Juramenturic banoan eguiñ ez dezagula.

P. Norc eguiten du Juramentua banoan?

R. Justiciaric gabe, premiaric gabe, guezurraren gañean Juramentu eguiten duenac.

P. Guezurraren gañean Juramtu. eguiten duenac, zer becatu eguiten dù?

- R. Morttala Jauna.
- P. Dudazco gauza batten gañean Juramttu. eguiten duenac, zer becatu eguiten dù?
- R. Morttala Jauna.
- P. Zergatic?
- R. Zergatic guezurretan atera baitaiteque.
- P. Zer erremedio da bada banoan Juramenturic ez eguiteco?
- R. Acostumbracea, ez edo bai, claroqui erratera Christo guré Jau nac eracusten digun bezala.
- P. Zeiñdà Irugarren Mandamentua?
- R. Yayac, eta Ygandeac ongui guardatzea:
- P. Norc guardatzen ditu Yayac, etta Ygandeac?;
- R. Yayetan etta Ygandettan Meza osua enzuten duenac, premiariac gabe trabajatzen eztenac, etta aiettan obra onetan empleacen denac:
- P. Zeiñdà Laugarren Mandamentua?
- R. Guratsoac, etta Zarragocoac, ongui onrra, eta errespetadezagula:
- P. Norc onrratzen ditu Guratsoac etta Zarragocoac?
- R. Bere Aita, etta Ama bear orduan socorricen faborecitzen, obedetzicen, eta errespetacen dituenac:
- P. Nor berzeric dà enttenditua guratsoaz landarà?
- R. Andiagocoac adifnean Dignidadean, etta gobernuan.
- P. Nor dirè oriec?
- R. Lenic sacerdote Jaunac, etta guero Justiciaco Guizonac:
- P. Zeiñdà Bortzgarren Mandamentua?
- R. Nior ill ezdezàgula:
- P. Zer Aguincent digu mandamentu orrec?:
- R. Ez eguita niori gaitzic, ez obraz, ez, itzez, etta ez deseioz.
- P. Zeindà seigarren mandamentua?
- R. Lujuriazco becuric eguiñ ezdezagula:
- P. Zer aguincent digu mandamentu onec?
- R. Izan gaitecilla garbiac, etta castoac, gueren itzetan, obrettan, etta pensamentuetan:
- P. Zeinda Zazpigarren Mandamentua?:
- R. Niori deus ebatsi ez Diozogula:
- P. Zer aguincent digu mandamentu onec?:
- R. Ez niori deus ebastea, ez quentzea, edo iduquitzea, asquidela gauza yiquibat, andiaren ebasteco intencioarequin artzen badu becatu morttal eguiteco.
- P. Zeiñdà zorcigarren mandamentua?

R. Niori falsotestimonioric alcha, edo gora ezdizogula etta guezu rric erran ezdezagula.

P. Zer aguincen digu mandamentu onec?

R. Ez eguïtea lagun progimoaren contra Juicio gaistoric, ez erratea, etta ez adicea aren faltac:

P. Zer debecacen dirè bederecigarren etta, amargarren mandamentuan?

R. Seigarrenean, etta Zazpigarrenean debecatzen diren itzac:

P. Zembat ettara encerratzen dirè oriec?

R. Biettara.

P. Zeindirè?

R. Lentabicoa Onetsi etta maitadezagula gure Jangoicoa bioz gutziz, gauza gutziac baño gueïago: Bigarrena gueren lagun proximoac, gueren buruac bezala Jangoicoagatic:

P. Zer dirè Sacramentuac?

R. Dire señale Extteriore bazuec Jessu Christo gure Jaunac paratuac equen medioz, emateco guri beregracia, etta birtuteac:

P. Zer da gracia?

R. Da izatte divinobatt zeñen medioz eguiten baicara Jangoicoaren hume etta Zeruco, Heredero:

P. Zer birtute ematten dutte Sacramentuac graciarequin battean?

R. Principalqui iru virtute Theologalac etta Divinoac.

P. Zeñ dirè?

R. Fedea, Esperanza etta caridadea.

P. Zerdà fedea?:

R. Icusigabe siñestatzea Zergatic Jangoicoac errebelatu baitu.

P. Zerdà Esperanza?:

R. Esperacea Zeruco gloria eder urà, Jangoicoaren graciarequin, etta emengo obra onac direla mediante.

P. Zerda Caridadea?

R. Maitatzea gure Jangoicoa biotz gutzitic gauza gutzien gañean, etta gueren lagun proximoac gueren buruac bezala Jangoicoagatic:

P. Zerttaco dà Battaioa?

R. Becattu orijinala equentzeco, edo berce edoceñ, aurquitzendena Bataiatzen denaren baitan:

P. Zerda becattu originala?

R. Dabecattu batt cenarequin sorcen bai cara Heredaturic, gure lenttabico Gurasoen Adan eta Eba ganic:

P. Becatu ori, berez mortala, edo beniala dà?

R. Morttala Jauna:

- P. Becattu orrequin iltzen denà narat [sic] Juaindà?:
- R. Limbora Jauna:
- P. Zer pena, edo trabajua izanen du han?:
- R. Jangoicoaren aurpeguia eciñ icusia:
- P. Zertaco dà confirmacioa?
- R. Confirmatzeco, etta aseguratzeo Bautismo sanduan errecivitu guenuen fedea:
- P. Zerttaco dà Confesioa?:
- R. Battaiatu ez gueroztic eguin ditugun becatu gutziac barcatzeo:
- P. Zer becatu dirè oriec?:
- R. Morttalac, baitta ere benialac:
- P. Zerdà becatu morttala?
- R. Da errattea, edo eguittea, pensatzea, edo deseatzea, gauza grabe batt, Jangoicoaren Legue sanduaren contra, galtzen dugularic aren gracia:
- P. Zerdà becatu beniala?
- R. Da errattea edo eguittea, pensatzea, edo deseatzea gauza lebe bat Jangoicoaren legue Sanduaren contra galtzen eztugularic aren gratcia baicic aren caridadearen ferborea:
- P. Zerttaco dà Comunionea?
- R. Dignoqui errecibitzen dugularic Jessu Christoren Gorputz precioso, izan dadien gure arimettan manttenimentu Espirituala, etta aumeta dezan gracia:
- P. Zerttaco dà Oliadura?
- R. Irugauzetaco:
- P. Zeiñ dirè?
- R. Lentabicoa becatu mancha errestoan equenceco; bigarrena arimari indarra emateco Demonioaren tentacioen contra: Irugarrena Gorputzari, osasuna emateteo, etta conbeni bazaio arimari:
- P. Zerttaco dà Ordena?
- R. Ordenatzeco, etta, consagratzeo, elizaco ministro dignoac Zeñec baitire sacerdotteac Epistolaz, eta Ebangelioz ordenatuac:
- P. Zertaco dà matrimonio Sandua?
- R. Ezcontzeo, etta ezconduei gratzia emateco biciditecin elcarren arttean baquean, etta unione onean, etta izatten bautte humeric, azteco Ceruraco Jangoicoaren beldurtasunarequin:

BECCATTU CAPITALAC

Becattu Capittalac dirè zazpi: Lentabicoa Soberbia: — Bigarrena Embidia: Irugarrena Gula: — Laugarrena Ira: Bortzgarrena Abaricia: Seigarrena Lujuria: eta Zazpigarrena Pereza:

CONTRARIOAC

Zazpi vicio orien contra badire Zazpi virtute: Soberbiaren contra humildadea; embidiaren contra caridadea; Gularen contra Templanza; Iraren contra paciencia; abariciaren contra liberalidadea; Lujuriaren contra castidadea etta perezaren contra Diligencia:

P. Zembat dirè Arimaren Pottenciac?

R. Iru Jauna.

P. Zeiñ dirè?

R. Memoria, Entendimentua, etta Borondatea:

P. Zerttaco emancigun Jangoicoac Memoria?

R. Artaz oroizeco, etta arc eguiten tigan beneficioz etta faborez:

P. Zerttaco emancigun Entendimenttua?

R. Ezagutzeco, etta aren baitan pensatzeco:

R. Zerttaco emancigun Borondattea?

R. Maitatzeco gure Jangoicoa bioz gucitic gauza gutziac baño gueiango, etta gueren lagun proximoac gueren buruac bezala Jangoicoa gatic:

P. Zembatt dirè Birtute cardinalac?

R. Lau Jauna:

P. Zeiñ dirè?

R. Prudencia, Justicia, Forttaleza etta Templanza.

P. Zembatt dire Senttido Corporalac?

R. Bortz Jauna:

P. Zeiñ dirè?

R. Lenttabicicoa beguiz icusttea: Bigarrena bearriez aditzea; Iru-garrena Sudurrez usmatzea; Laugarrena Agoz gustatzea; etta Bortzgarrena esquz uquitzea:

P. Zembatt Jangoico dirè?

R. Batt Jauna:

P. Zembat Persona?

R. Iru Jauna?

P. Zeiñ dirè:

R. Aita etta Semea, etta Espiritu Santua [sic].

P. Iru persona oriettaric zeñ eguintzen Guizon?

R. Semea Jauna:

P. Non?

R. Maria Santissimaren Enttraña garbiettan.

P. Noren obraz etta birtutez?

R. Espiritu Sanduain obraz, etta virtutez.

R. Nola izanducen obra ura?

R. Espiritu santuac artuzuela Maria Santissimaren enttraña garbietatic, odol, porcionebat, odol artaz formatuzuela gorpuz bat; ezdeus ettaric, criatu Zuela Arima batt: Arima, eta gorputza elcarrequiñ uniturican, Trintateco bigarren Personac artu Zuela guizontasuna beregana; etta len Jangoico Zena, guelditu zela Jangoico etta guitzon eguiñic:

P. Zerda Aldareco Sacramentu Santua?

R. Hostia consagratua:

P. Zer dago Hostian?

R. Sacerdote Jaunac itz consagratuac erran baño len ogui piscabat: Sacerdote Jaunac itz consagratuac erran ez gueroz, Jessu christoren Gorputz preciosoa: odola, Arima etta Dibinidadea:

P. Zergatic dago han odola?

R. Zergatic Gorputz bicia eciñ baitagoque odol biciric gabe:

P. Zergatic dago Arima?

R. Zergatic gorputz bicia, odol biciarequiñ eciñ baitagoque Arimaric gabe:

P. Zergatic dago Dibinidadea?

R. Zergatic trintateco bigarren Personac Artu baizuen gure naturaleza beregana, berriz beñere ez uzteco.

P. Zerdago Calizan?

R. Sacerdote Jaunac itz consagratuac erran baño len Ardo porcionebat, ur tanta batequin: Sacerdote Jaunac itz consagratuac erran ez gueroz, Jessu Christoren odol preciosoa: Gorputza, Arima, etta Dibinidadea.

P. Zergatic dago han Gorputza?

R. Zergatic odol bicia ecin baitagoque Gorputz biciric gabe:

P. Zergatic dago Arima?

R. Zergatic odol bicia Gorputz biciarequin ecin baitagoque arimic gabe:

P. Zergatic dago Dibinidadea?

R. Zergatic trintateco bigarren Personac artu baizuen guré naturaleza beregana, berriz beñere, ez uzteco.

P. Confesio onbat eguiteco Zembat diligencia beardire eguiñ?

R. Bortz Jauna.

P. Zeiñ dire?

R. Lentabicoa bere concientzia ongui Examinatzea: Bigarrena Dolorrea formatzea: Irugarrena propositu firme bat artzea: Laugarrena itzez confesio ombat eguitea: etta Bortzgarrena, confesore Jaunac ematen dion Penitencia cumplitea:

P. Confesoreac ematen Duen penitencia; noiz cumplitu bearda?

R. Dembora seinalatzen badio, Dembora seinalatuaren barrenean, edo berceñaz len baño len.

P. Zerda conciencia Examinatzea?

R. Bere becatuac memoriara ecartzea.

P. Conciencia Examinatzeco zer paraje elegitu bearda?

R. Lecu erretiratu bat Jauna.

P. Zer dembora bearda conciencia Examinatzeco?

R. Eztà dembora seinalaturic, nola duen premia, edo necesidadea? [sic].

P. Conciencia nondic Examinatu bearda?

R. Jangoicoaren Leguezco Mandamentu Sanduetaic; Elizaco bortzetaic: obra missericordiazcoetaic; etta bacoçac bere esttadu, etta obligacio ettaric:

P. Zerdà Dolorea?

R. Da bioceco damu etta urriquimendu andibat, gure Jangoicoa ofendituaz:

P. Zembat aldettara dà?

R. Bieltara Jauna:

P. Zeiñ dirè?

R. Atricioa etta contricioa:

P. Zerda Contricioa?

R. Dà bioceco damu edo urriquimendu andibat gure Jangoicoa ofendituaz; Zergatic den guçiz ona; propositu firmebatequin èz berriz becatuac eguiteco, etta confesoreac ematten duen penitencia cumplizeco:

P. Zerdà Attricioa?

R. Da biozeco damu edo urriquimendu andibat gure Jangoicoa ofendituaz, zergatic nere becatuac direla medio galdu baitut Jangoicoaren gracia, etta meretzi bai tut infernua; propositu firmebatequin & c.ª:

P. Dolore oriettan den oberena Zeindà?

R. Contricioa Jauna:

P. Zergatic?

R. Zergatic contricioac bere birtutez barcatzen baititu becatuac baño Atricioac ez, non ezten confesio ombatequin.

P. Zerdà propositua?

R. Dà arce [sic] detterminacio firmebat ez berriz becatuac eguiteco: especialqui morttalic:

P. Confesoreari, bere becatuac nola errambear zaizquio?

R. Ciertuac, cierto bezala Dudosoac dudoso bezala ez berratu, etta ez gutitu gabe:

P. Ongui comulgatzeco batec zembat disposicione beartu?

R. Bida Jauna

R. Zeiñ dirè?

R. Bat Arimaren partecoa, etta bertzea gorputzaren partecoa.

P. Zeiñdà Arimaren partecoa?

R. Estadu graciacoa Jauna:

P. Zeiñda gorputzaren partecoa?

R. Gau erditic goiti, yan, etta edan gabe, baru sollic Jesuchristoren errecibitzera yuatea.

P. Jessuchristo gure Jauna errecibitzeracoan zer horacione eguin bearda?

R. Jauna ni eznaiz Digno, orren divina Magestadearen errecivitze-co; bañon ala ere erran bedi orren itz sandua etta hizanenda nere arima, Sendatua etta salbatua:

P. Norda Aita?

R. Da Trintateco lentabico persona Divinoa zeñec ingendratu baitzuen, seme bacarbat, igual exsencian, distintoa solo personan:

P. Norda Semea?

R. Dà Trintateco bigarren persona Divinoa engendratua Aita Eternoarenganic.

P. Norda Espiritu Santua?

R. Da Trintateco Irugarren persona Divinoa, Zeñec proceditzen baitu Aitaren ganic, etta Semearenganic.

P. Eguizu fedezco Actoa?

R. Jauna nic siñestendut Aitaren, etta Semearen, etta espiritu Sanduaren baitan; iru persona Distintoac eta Jangoico bat bacarra; Alaber nic siñestendut orren Magestadeac Elizama santarí, errebelatu citation misterio gutziattan; ortan bitzi naiz, etta ortan ilnaidut:

P. Eguizu Esperanzazco Actoa?

R. Jauna nic esperatzen dut Zeruco gloria eder ura Jangoicoaren graciarequin, etta emengo obra onac direla mediante:

P. Eguizu caridadezco Actoa?

R. Jauna nic maitatzen zaitut bioz gucitic berce gauza gutziac baño gueiago; etta gueren lagun proximoac, gueren buruac bezala Jangoicoagatic:

P. Christoren baitan zembat naturaleza dire?

R. Bida Jauna:

P. Zeiñ dirè?

R. Divinoa etta Humanoa:

P. Cembat entendimentu?

R. Bida Jauna:

P. Zeiñ dirè?

R. Divinoa, etta humanoa:

P. Zembat Borondatte?

R. Bida Jauna:

P. Ceiñ dirè?

R. Divinoa etta humanoa:

P. Jangoicoaren baitan Zembat naturaleza dirè?

R. Bat Jauna:

P. Zeindà?

R. Divinoa Jauna.

P. Zembat Enttendmentu?

R. Bat Jauna:

P. Zeindà?

R. Divinoa Jauna:

P. Zembat Borondatte?

R. Bat Jauna:

P. Zeiñdà?

R. Divinoa [sic].

P. Zergatic eztu Jangoicoac Persona Humanoric?

R. Zergatic Persona Divinoa baita incompatiblea persona Humanoarequin.

P. Non dago gure Jangoicoa?

R. Lecu etta gautza gutzietan particularqui Zeruan etta Aldareco Sacramentu Sanduan:

P. Non dago Christo?

R. Jangoicotasunean non ere nai, particularqui Zeruan etta Aldareco Sacramentu Sanduan; guizontasunean solo zerua...

[Aquí se interrumpe y termina el manuscrito por estar rota la hoja última.]

Por la copia y Noticia: A. IRIGARAY.